

Respect pentru cunoașterea românească

ACADEMIA ROMÂNĂ

Institutul de Științe Socio-Umane
„C.S. Nicolăescu-Plopșor” Craiova

Unitate prin diversitate

Memorie culturală și spiritualitate românească:
Personalități și acțiuni în sprijinul Marii Uniri

Antologie alcătuită și prefațată de Florea Firan

Centenarul Marii Uniri din 1918

Alături de autori ai celor trei instituții se regăsesc academicianii profesori universitari și din învățământul preuniversitar, critici și istorici literari, directori de instituții culturale din principalele centre universitare, București, Cluj-Napoca, Craiova, între care academicienii Dumitru Radu Popescu și Gheorghe Păun, prof. univ. dr. Radu Chiocera, directorul Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, scriitori din diaspora – George Bacovia (din Paris), Andrei Codrescu, Ciprian Firan, Adrian Săftoiu, Radu Polizu, Dumitru Radu Popescu (din New York), poetul Ionuț Ioniță și alții.

Scrisul Românesc
Fundata - Editura

CUPRINS

Prefață, de Florea Firan	5
UNITATE PRIN DIVERSITATE	
Florea Firan: <i>Unitate prin diversitate</i>	9
Gheorghe Păun: <i>Unitate prin diversitate. Câteva considerații</i> ..	12
Dumitru Radu Popescu: <i>Alba Iulia</i>	28
Radu Ciuceanu: <i>Pagini întoarse</i>	32
Emilian Ștefărță: <i>Unitate în diversitate</i>	36
Adrian Cioroianu: <i>Să învățăm să citim harta: despre farmecul și, totodată, dezavantajele Sudului european</i>	38
Andrei Codrescu: <i>Unitate în diversitate</i>	45
Ioan Lascu: <i>Unitate în diversitate.</i> <i>Cine se teme de a 7-a putere?</i>	49
Carmen Firan: <i>Între idealism și absurd</i>	54
Dumitru Radu Popa: <i>Lecția Marii Uniri</i>	58
George Banu: <i>Conflictul sau sinteza?</i>	62
Cătălin Ghiță: <i>Diversitate fenomenologică și unitate ontologică. Imperativul egalității de gen</i>	65
Adrian Sângeorzan: „ <i>Scoala ardeleană</i> ” în emigrație	69

Rezumat pentru oameni și cărti	
Mihai Ene: <i>Schită pentru o societate incluzivă</i>	73
Oana Băluică: <i>Echitate și cosmopolitism</i>	77
Radu Polizu: <i>Lumea ca diversitate</i>	81
Florentina Anghel: <i>Unitate prin literatură și artă</i>	86
Gabriela Rusu-Păsărin: <i>Sfera consumului cultural – unitate prin diversitate</i>	89
Mircea Pospai: <i>Unitate și diversitate în comunitățile eterogene</i>	93
Emanuel D. Florescu: <i>Apologia diversității interumane</i>	99
Mariana Buciu: <i>Dorul și omenia</i>	104
Dan Ionescu: <i>Concepțe în diacronie</i>	107
Constantin Zărnescu: <i>Diversitatea culturii și spiritului</i>	113
Lucian-Florin Rogneanu: <i>Unitate și diversitate prin artă</i> ...	116
Dodo Niță: <i>Somos todos latinos!</i>	118
Geo Constantinescu: <i>România și Europa Unită</i>	121
Ionuț-Adrian Pătularu: <i>Spirit românesc</i>	126
Rodica Pospai-Păvălan: <i>Cartea, vector important și permanent al unității spirituale</i>	129
Tania Jilavu: <i>Când oamenii își uită istoria</i>	137
Şerban Centea: <i>E pluribus unum. Unitate și diversitate la Yuval Noah Harari</i>	142
Bogdan Emanuel Răduț: <i>Unirea românilor, între idealul național și diversitatea actorilor</i>	148

MEMORIE CULTURALĂ ȘI SPIRITUALITATE ROMÂNEASCĂ: PERSONALITĂȚI ȘI ACȚIUNI ÎN SPRIJINUL MARII UNIRI

Cezar Avram; Mihaela Bărbieru: <i>Personalități și acțiuni în sprijinul Marii Uniri</i>	154
Laura Antoaneta Sava: <i>Dreptul la Demnitate națională în contextul Marii Uniri</i>	169
Florin Nacu: <i>Momente mai puțin cunoscute din istoria pregătirii Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918</i>	179
Narcisa Maria Mitu: <i>Contribuția administratorilor Domeniilor Coroanei la realizarea Unirii din 1918</i>	193
Gabriela Boangiu; Loredana-Maria Ilin-Grozoiu: <i>Casa Regală a României și costumul popular românesc – simbol al Marii Uniri</i> ..	204
Simona Lază; Anca Ceaușescu: <i>Spațiul de locuit în mentalul colectiv al comunităților preistorice și tradiționale</i>	217
Ileana Cioarec: <i>Ctitorii religioase ale boierilor Filișani</i>	229
Mihaela Dudu; Alexandru Mladinescu: <i>Eroii necunoscuți ai Unirii – mărturii din taberele de prizonieri</i>	241
Emil-Dragoș Dumitrașcu; Alexandru Mihai: <i>Unirea – Act de voință națională</i>	266
Ramona Hogiu: <i>Înfăptuirea unui ideal – mobilizarea unei societăți</i>	285
Alexandrina-Daniela Ciobotea-Gavrilă; Lorena-Octavia Dina: <i>Mărturii arhivistice privind Craiova în anii 1916-1918</i>	297
Imagini foto.....	320

UNITATE PRIN DIVERSITATE

Colocviile tematice anuale *Scrisul Românesc* au ajuns la ediția XIII-a. Au început prin dezbaterea unor teme de interes istorico-literar și cultural-științific care au răspuns unor necesități în concordanță cu evoluția culturii și literaturii noastre și a evenimentelor care s-au succedat în perioada de după 1989. Tema din acest an este una cuprinzătoare și cu o profundă semnificație – *Unitate prin diversitate*.

Într-un timp când în multe părți ale lumii se manifestă mișcări separatiste și curente politice populiste, recursul la *unitate prin diversitate* poate fi o abordare temeinică și necesară, o încercare de salvare a complexității civilizației noastre.

Globalizarea, multiculturalismul și organismele internaționale au devenit indezirabile pentru adeptii izolaționismului și destrămării, sub pretextul salvării specificității ori protejării valorilor naționale. În esență, forța unei națiuni stă tocmai în asimilarea diferențelor.

În anul când sărbătorim Centenarul Marii Uniri, când România celebrează Centenarul existenței sale ca stat, unitar și independent, *Scrisul Românesc* propune ca temă a Colocviilor sale *Unitate prin diversitate*, prilej de a discuta unitatea și bogăția culturii române ca rezultat al diversității valorilor sale etnice ori din afara granițelor care i-au dat vigoare și prospetime, întregind patrimoniul universal.

Desigur, conceptul *unitate prin diversitate* are o conotație care permite divagații și interpretări diverse, raportul dintre cei doi termeni poate dezvolta analize care trebuie însă să conducă la armonie și toleranță. Unitate dar nu prin uniformitate, ci prin diversitate.

De fapt, acest concept inspirat din deviza latină, *In varietate unitas*, a premiatului Nobel Ernesto Teodoro Moneta, a fost adoptat de Uniunea Europeană la 4 mai 2000, iar semnificația este aceea că prin Uniunea Europeană toți europenii – prin cultură, tradiții și limbi diferite – pot fi împreună, pot lucra împreună pentru menținerea păcii și pentru prosperitate.

Avem motive să susținem cu temei că diversitatea etnică și religioasă stă la baza înfăptuirii Marii Uniri, amintind că în Rezoluția Unirii s-a inclus asigurarea drepturilor egale pentru toți cetățenii, indiferent de etnie și religie, ceea ce însemna nu numai o nouitate pentru acea vreme, ci o adevărat provocare.

Unitatea constă și în diferența acceptată, care merită o altă analiză atentă.

România, așezată la răscrucie de imperii, a reușit să-și păstreze matricea culturală, unitatea limbii, tradițiile și spiritul românesc, chiar dacă peste ea au trecut valuri puternice și ocupații străine, tocmai prin toleranță pentru diversitatea celor ce au trăit de-a lungul timpului în teritoriul românesc. Domnitorii și regii noștri care au condus România în momente cruciale au dat doavadă de înțelepciune și echilibru, de un sentiment patriotic și de solidaritate puternice.

Sărbătoarea Centenarului Marii Uniri este și sărbătoarea diversității etnice și culturale a României, românilor din țară și de peste granițe, unde se află mai mulți ca oricând, nu și-au pierdut sentimentul patriotic, al solidarității și toleranței, contribuie cu ce pot la edificarea unei Români moderne și prospere.

Înțelectualii, elitele românești s-au situat întotdeauna în centrul marilor evenimente din istoria noastră și ne-ar trebui un spațiu larg să consemnăm numele unor spirite care au luptat pentru înfăptuirea Marii Uniri.

Tema propusă nu se cantonează în spațiul național românesc, ea are reverberări și în plan european sau intercontinental, mai ales în America de Nord, în diaspora românească, de unde avem colaboratori de marcă, încât interferențele sunt inevitabile.

Cu siguranță, diversitatea punctelor de vedere exprimate în comunicările susținute va însemna garanția și temeiul alegerii și dezbaterei temei *Unitate prin diversitate*.

UNITATE PRIN DIVERSITATE

Câteva considerații

1. Subiect vast, pentru conferințe întregi, pentru cărți de mare întindere. Subiect de multă vreme mereu *urgent*, la noi și deopotrivă prin lume – cu precădere în Europa. La prima vedere, ba chiar și la a doua, un subiect contradictoriu, oximoronic-paradoxal, „rezolvat” însă prin evidenta plasare a celor doi termeni pe paliere diferite, de tip parte-întreg, sistem-subsistem. În termenii preciși ai anunțului temei Colocviilor *Scrisul Românesc* 2018, din numărul pe iulie al revistei, contextul este clar: Centenarul Marii Uniri, deci unitatea statală, „unitatea și bogăția culturii române ca rezultat al diversității valorilor sale etnice ori din afara granițelor care i-au dat vigoare și prospetime”. De subliniat adăugarea la/lângă „unitate” a parametrului „bogăție” (a culturii române), sugerând libertatea de a extinde tema. De fapt, o consecință mai directă a diversității este eficiența, bogăția deci, nu unitatea propriu-zisă – iar asta ar trebui să aibă o relevanță chiar mai mare, mai ales la nivel global, supra-național cel puțin (este alarmant-paradoxal că nu se înțelege acest lucru la nivelul „globalizatorilor”, al „planificatorilor” structurilor supra-statale, multinaționale).

În plus, discuțiile din această zonă sunt pândite de multe capcane, cea mai răspândită fiind partizanatul, opiniile preconcepute, eventual induse, alterate de sentimente, de conservatorism și snobism deopotrivă.

Res Paragrafele dinainte ar trebui să explice precauția din subtilu, anunțând lipsa de pretenții și de structură a intervenției de față. Posibile subiecte de dezbatut, unele părând poate „aduse la temă”; de asemenea, referințe, citate de sprijin pentru dezvoltări ulterioare.

2. Intru în subiect preluând din prezentarea din numărul pe iulie a temei sugestia conflictului dintre globalizare și localizare (voi reveni la formularea din revistă). Conflict vechi, amplu, vizibil peste tot în lume, cu mari diferențe în spațiu, dar mereu amplificându-se în timp (aparent, cu evoluția în favoarea globalismului).

Mai întâi, un mare paradox care ar trebui să ne dea de gândit: cu fiecare an ce trece, omenirea devine tot mai *ecologică*, în sensul grijii pentru diversitatea lumii animale și vegetale. Se numără și enumeră speciile dispărute, se inventariază cele pe cale de dispariție, indivizii acestora sunt monitorizați, adunați în spații protejate, ajutați să procreze. Omenirea se lamentă ori de câte ori o specie se stinge, de la baobabi la insecte, omenirea se bucură atunci când prin păduri mai puțin umblate se descoperă o șopârlă necunoscută până atunci.

Lucrurile stau exact invers la nivelul omenirii însăși! Dispar granițe, dispar obiceiuri, dispar limbi (prognozele sunt alarmante la acest punct), dispar națiuni și naționalități, Europa se *metissează* – asta, în fața ochilor noștri, nu la nivelul presupuselor scenarii, ad-hoc geo-politice sau ca parte a ipoteticelor planuri de o mie de ani, de două mii de ani... Satul global este demult o realitate (totul este acum „la distanța unui zbor cu avionul, la distanța unui click de mouse”); prin 1967, când punea în circulație această sintagmă, Marshall McLuhan venea și cu un slogan spectaculos: „Timpul s-a sfârșit, spațiul a dispărut, bine ați venit în Satul Global!” (Globalizarea terorismului părea la

început că încetinește procesul de stergere a granițelor, dar ne-am acomodat repede și cu acest fenomen, devenit parcă inevitabil.)

Mă întreb, retoric și fără speranță, dacă nu s-ar putea porni o campanie de *eco-homo-logie*, de extindere la oameni-națiuni a eco-logiei tradiționale. Definiția de dicționar a *ecologiei* face aparent nenecesară inventarea unui nou termen – „Știință care se ocupă de studiul relațiilor dintre organisme și ambianța lor, la nivel de individ, populație sau comunitate” – dar definiția *ecologistului* restrânge imediat (nu, nu era vorba despre populații de persoane!): „Adept al ecologiei, persoană care apără mediul ambient”. Este apărat mediul ambient omului-ecologist, nu omul...

3. Că omul – cel puțin declarativ, la nivelul politicii globale (iar!) și al „oengismului” – are grija de speciile „din mediul ambient” este tot mai vizibil. Adesea, și eficient. Istoria este însă, parcă prin contrast, darnică în exemple de civilizații dispărute, unele chiar distruse de „civilizații” contemporane lor, vecine sau mai depărtate. Din motive economice cel mai adesea, dar și religioase uneori, politico-ideologice chiar. De-ar fi doar exemplul mayașilor, incasilor și aztecilor, și tot ar trebui să ne cutremurăm – acestea fiind cazuri „reușite”, pentru că încercări sistematice de anihilare a unor popoare, a unor categorii de populație, a unor naționalități, au mai fost – iar, pentru toate acestea, omenirea ar trebui să se rușineze și să se cutremure deopotrivă. Holocaust, masacre în masă, gulag, deportări, revoluții îndreptate împotriva unor clase sociale...

Iarăși retoric și fără speranță: nu credeți că globalizarea are ceva de a face cu toate acestea, la un nivel mult mai general, mai insidios, cu violență mult sublimată, dar cu efecte similare, eliminarea diferențelor, nivelarea? Merită măcar să ne gândim la aşa ceva, adăugând însă încă o notă pesimistă, de altă natură: nu cumva procesul este inevitabil-ireversibil?

4. Explic puțin întrebarea ultimă, reformulând-o: nu cumva civilizația umană îmbătrânește – și nu are cum să îmbătrânească *altfel*? Las filosofii să vorbească – și sunt mulți cei care au făcut-o, care ne-au avertizat deja că „lumea este bolnavă”. Amintesc doar că (uneori chiar filosofii s-au ocupat de asta, într-o anume măsură au pus umărul și oamenii de știință...) „l-am omorât” pe Dumnezeu de mai multe ori, l-am scos din noi și din viața noastră, cu motive care duc până în „mlaștinile raționaliste ale Renașterii” (Vintilă Horia), dacă nu și mai departe, animalul din noi este tot mai promovat, ne-am încchinat banului, lui „a avea” în dauna lui „a fi”, la vremea din urmă nu mai este clar dacă mașinile sunt auxiliarele noastre sau noi suntem auxiliarele lor, suntem dependenți de ecrane (nu mai adaug că, nu neapărat intenționat – dar și astfel –, acestea modifică deopotrivă creierul și mintea, fiziolgia și rațiunea, manipulează, „strică” *sapiens*-ul din om), am ajuns să numărăm obsesiv „like”-urile, captivi în așa-numitele *bule facebook* etc. etc.

Extind la maximum speculația: legea a doua a termodinamicii (empiric, aparent banal: căldura trece totdeauna de la un corp mai cald la unul mai rece, cu adăugirea, ceva mai nebanală, că trecerea nu se poate face niciodată invers) are drept consecință... moartea termică a universului, prin uniformizare. O altă formulare: universul tinde spre o stare de entropie maximă. (Nu toți fizicienii sunt de acord cu formulările și cu interpretarea, dar aici mă opresc la opinia majoritară.) Se aplică oare „legitatea” aceasta și civilizațiilor, în particular (ca să nu exclud posibilele civilizații extra- sau intra-terestre, din componente paralele ale multiversurilor eventual), omenirii din etapa de față?

5. Poate nu, pentru că omul este ființă anti-entropică! Viața însăși este anti-entropică, introduce structură, organizare, deci eterogeneitate. Ștefan Lupașcu identifică o confruntare gigantică

de acest gen, de la nivelul cosmic-cosmogonic până la nivelul atomic, între forțele distructiv-entropice și cele constructiv-rationale („rațional” aici antropomorfizează, poate trimite și la un Creator-Dumnezeu, dar este mai general, ține de Lege, de *nous*-ul din filosofia greacă, de „gramatica lumii”). Citez din Solomon Marcus, *Paradigme universale* (Paralela 45, Pitești, 2011, pag. 637): „Un sistem, fie el atomic, biologic, psihic sau social, nu se poate menține fără coexistența unor forțe de atracție și a unor forțe de repulsie între elemente sau subsisteme ale sale. (...) O forță nu se poate exersa decât contra unei alte forțe, care-i rezistă, una câștigând ceea ce celală pierde. (...) Aici intervine o altă dihotomie fundamentală pentru Lupasco, aceea dintre *omogenizare* și *eterogenizare*, ca tendințe antagoniste. Dincolo de varietatea posibilă a forțelor, conflictele dintre ele sunt totdeauna conflicte între *forțe omogenizante* și *forțe eterogenizante*. Aici devine evidentă legătura teoriei lui Lupasco cu conceptul de entropie (...); în timp ce tendința de omogenizare este o tendință a macro-fizicului, înscrișă în cel de-al doilea principiu al termodinamicii, tendința de eterogenizare este apanajul sistemelor vii și corespunde descreșterilor locale de entropie pe care acestea le provoacă.”

Mai viu înseamnă, aşadar, mai eterogen – iar asta ar trebui să se aplice și organismelor sociale, nu numai celor biologice...

Mai reiau câteva citate din masiva carte a lui Solomon Marcus, de data aceasta legate de lucrarea *Entropy, a new world view*, de Jeremy Rifkin și Ted Howard (The Viking Press, New York, 1980). Scot din context, dar frazele (S. Marcus, *op. cit.*, pag 634) sunt extrem de semnificative pentru discuția de față: „Cu fiecare eveniment, o anumită cantitate de energie se degradează, nemaiputând fi recuperată. (...) Cu fiecare schimbare calitativă [chiar dacă aparent anti-entropică], se produce o micșorare a energiei disponibile, deci utilizabile, energie fără de care nu se

poate imagina supraviețuirea omenirii. (...) Progresul [nu cumva e și acesta un cuvânt cu înțelesul pervertit? – n.n., Gh. P.] n-ar fi deci decât grăbirea procesului entropic, creșterea dezordinii în lume." Precaut, Marcus adaugă: „Desigur, nu este aici decât o față a lucrurilor." Mă opresc, trimit cititorul, pentru dezvoltări ale discuției, toate incitante, la paginile din *Paradigme universale*, subliniez doar subtilitatea-generalitatea-complexitatea chestiunii – și faptul că fizica/termodynamica „explică și justifică”, pe o asemenea cale, multe dintre relele lumii...

6. Rele zic și accentuez. Nu știm și probabil nu vom ști niciodată (mașina timpului este un vis frumos al literaturii SF...) ce am pierdut distrugând civilizațiile precolumbiene. Cultură, medicină, alte științe? Știm însă cât de mult a câștigat omenirea nereușind să anihileze civilizațiile orientale, pe cea chineză și indiană în primul rând, sau civilizațiile africane. Presiuni asupra lor au fost destule, dar, puternice prin religie, filosofie (confucianismul este un foarte bun exemplu), demografie, tradiții, au rezistat. E adevărat, nici diferențele dintre localnici și invadatori nu au fost atât de mari ca între azteci și conchistadori. Nu vreau să speculez și mai mult, aducând vorba despre civilizațiile vechi, „dizolvate” în civilizații ulterioare, dar nu pot să nu mă duc cu gândul spre daci, traci, geti, indo-europenii de la Tărtăria sau de la Cucuteni, la cei de la Hamangia. Cultură, medicină, alte științe, religie?... ce mult ne-ar folosi, măcar la nivel spiritual, să le știm!...

Iar dacă de obicei vorbim despre unitate și/prin diversitate la modul sincron, spațial-geografic, ce-ar fi s-o facem și la modul diacron, istoric-temporal? Continuitatea nu este tot un fel de unitate? (În cazul poporului român, este cel puțin o puternică premisă a unității.)